

4. Державний архів Полтавської області. Фонд № 706. Опис № 4. Справа № 300. Клірова відомість церкви Святого Сави Освяченого села Шабельники Золотоніського повіту Полтавської губернії за 1847 рік. URL: <https://cutt.ly/awIKaKtG> (дата звернення: 11.11.2023).

5. Макарчук Н. Шабельники: від козацьких джерел і до сьогодення. Черкаси: Видавець Макарчук Н. П., 2013. 208 с.

6. Описи Київського намісництва 70-80-х років XVIII ст. Київ: Наукова думка, 1989. – 392 с.

7. Справочная клировая книга по Полтавской епархии на 1902 г. Полтава: 1902 г. 655 с. URL: <https://pravoslavnoe-duhovenstvo.ru/library/material/8877/> (дата звернення: 11.11.2023).

РОЛЬ ШКІЛЬНОГО КУРСУ «КУЛЬТУРА ДОБРОСУСІДСТВА» В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ ТА ПОВНОМАСШТАБНОГО РОСІЙСЬКОГО ВТОРГНЕННЯ

Яніна Камбалова

Духовно-моральне виховання українського молодого покоління є «органічною складовою української національної культури, що має конкретно-історичний зміст і форми прояву» [4, с. 5]. Зміст, форми і методи духовно-морального виховання школярів мають в своїй основі національне підґрунтя і допомагають вирішувати проблеми гармонійного розвитку українських здобувачів освіти в умовах становлення Нової української школи.

У ХХ ст. провідні ідеї духовно-морального виховання розвивали багато видатних українців: Г. Ващенко, М. Грушевський, О.Духнович, А. Макаренко, С.Миропольський, І. Огієнко, С. Русова, С.Сірополко, М. Стельмахович, В.Сухомлинський. Власні концепції гуманістично орієнтованого навчання, виховання і соціалізації особистості були розроблені такими видатними науковцями, як І. Бех, С. Гончаренко, Т. Завгородня, І. Зайченко, А. Кузьмінський, О. Онищенко, А. Петровський, В. Пилиповський, О. Пометун, Л. Пуховська, Т. Тхоржевська, Г. Філонов, Г. Шевченко та ін.

Відома українська дослідниця І. Сіданич називає духовно-моральне виховання дітей цілісною системою, що «поєднує засвоєння знань, необхідних для життєдіяльності, формування психологічної готовності до духовно-морального вдосконалення, набуття практичної компетенції, дотримання духовно-моральних норм і правил, виховання інтересу до саморозвитку і самовиховання» [4, с. 5].

Ще з 1991 р. після проголошення незалежності української держави почалося впровадження в освітнє середовище українських навчально-виховних закладів різних навчальних предметів духовно-морального спрямування. Одним з них є курс «Культура добросусідства».

Всі дисципліни духовно-морального спрямування за чинним Державним стандартом базової середньої освіти [1] відносяться до соціальної та здоров'язбережувальної галузі. Типова освітня програма для 5-9-х класів закладів загальної середньої освіти передбачає, що соціальна та здоров'язбережувальна

галузь реалізується через обов'язковий інтегрований курс «Здоров'я, безпека та добробут» у поєднанні з одним із навчальних курсів за вибором: «Етика», «Вчимося жити разом», «Культура добросусідства», «Духовність і мораль в житті людини і суспільства» [2].

12 липня 2021 року МОН України затвердило модельні навчальні програми з дисциплін духовно-морального спрямування для шкіл. За ними школи почали працювати з 2022/23 навчального року. Було затверджено модельні програми двох курсів етики різних авторських колективів, курсу «Вчимося жити разом», курсу «Культура добросусідства».

Інтегрований курс «Культура добросусідства», який «упроваджується у школах України вже багато років, сприяючи реалізації Концепції «Нова українська школа», Державних стандартів початкової та базової освіти, розроблений саме для набуття практичних умінь і компетентностей для життя» [5, с. 249].

Керівницею творчої групи розробників наскрізного інтегрованого курсу «Культура добросусідства», а також співавторкою модельної навчальної програми «Культура добросусідства. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти і співавторкою навчально-методичного забезпечення курсу стала к.і.н. Маргарита Араджионі.

«Культура добросусідства» – курс наскрізний, який охоплює різні етапи освіти: від дошкільної до вищої та навчання дорослих. Крім цього, курс є інтегрованим. У його рамках акумулюються знання з таких наук, як аксіологія, культурологія, історія, політологія, джерелознавство, етика, конфліктологія, медіаосвіта, релігієзнавство, мистецтвознавство, мовознавство, підприємництво, таймменеджмент, технології, етнологія, фольклористика, екологія, географія, ботаніка, зоологія, основи здоров'я, тощо.

На думку В.Трубіної, він є курсом «до якого концептуально закладені системний, компетентнісний, інтегрований, особистісно-діяльнісний підходи з акцентом на розвиваючий та виховний аспекти освіти» [5, с. 249].

Метою курсу було визначено сприяння гармонійному розвитку особистості здобувачів освіти і виховання «освічених, соціально компетентних громадян, які поділяють демократичні цінності, відповідально ставляться до своєї громади, рідного краю, країни, дбають про власне здоров'я, безпеку і добробут, готові розвивати та примножувати природний, економічний і культурний потенціал України» [3].

Цей предмет розроблявся для полегшення адаптації дітей до нових умов навчання і їхньої успішної інтеграції в нових колективах або громадах. Це надзвичайно в умовах постійної внутрішньої та зовнішньої міграції населення України під час російсько-української війни 2014-2023 рр., коли діти з сім'ями вимушено залишили свої оселі та звичне середовище й стали внутрішньопереміщеними особами або емігрували до інших країн. Тож запропонований зміст предмету та запропоновані види діяльності є помічним інструментом, щоб швидше познайомити дітей між собою та згуртувати, адаптувати їх до нових умов навчання в базовій школі й у 11 новому колективі, розвивати конструктивну взаємодію і навички ненасильницької комунікації, сприяти зниженню конфліктного потенціалу і створенню комфортної психологічної атмосфери в класі [2].

Курс «Культура добросусідства» спрямований на формування власної ідентичності споживачів освіти; їхньої готовності до змін через усвідомлення своїх прав і свобод; осмислення зв'язків між історією і теперішнім життям; плекання активної громадянської позиції на засадах демократії та поваги до прав людини; набуття досвіду співжиття за демократичними процедурами [3].

Тому цей курс став надзвичайно важливим в умовах запровадження реформи НУШ та особливо в цей історичний час, коли Україна зазнала відкритого вторгнення Росії і змогла відчути справжню підтримку всієї європейської спільноти, особливо своїх найближчих сусідів, зокрема Польщі та Литви та отримала реальну перспективу членства в ЄС.

В сучасних умовах здобувачі освіти мають чітко усвідомлювати свою ідентичність, зокрема національну, що особливо яскраво проявилось під час відкритого російського вторгнення 2022-2023 рр. Осмислення зв'язків між історією і теперішнім життям особливо помітно виявилось зараз, коли школярі та дорослі, які раніше не виявляли особливого інтересу до вивчення історії, почали із захватом зачитуватися історичними дослідженнями та переглядати цікаві блоги, присвяченими видатним сторінкам української минувшини. Як приклад цікавих блогерських проєктів можна навести особистий блог видатних українських письменників та драматургів братів Капранових, блог відомого українського науковця Олександра Алфьорова та багато інших.

Усвідомлення здобувачами освіти своїх прав і свобод є обов'язковим та необхідним на шляху руху до правового соціального суспільства європейських країн.

Про активну громадянську позицію українського населення на засадах демократії всьому світу відомо ще з часу Революції гідності. А початок російсько-української війни 2014-2023 рр. цю громадянську позицію населення виявив по-своєму у вигляді незліченних волонтерських організацій, які постійно матеріально підтримують українську армію. Особливо сильною стала помітною громадянська позиція всіх українців після 24.02.2022 р., коли тисячі добровольців вишикувалися у черги біля військових комісаріатів та вирушили на фронт. А у кожній нашій громаді почали добровільно збиратися її мешканці, щоб надати будь-яку можливу допомогу нашим героям із ЗСУ.

Крім усього названого, курс виконує таку завдання, як формування громадянських та соціальних компетентностей; виховання активної громадянської позиції на засадах демократії та загальнолюдських цінностей; набуття досвіду життя в соціумі; широка соціальна інклюзія в Україні [3].

Розвиток інклюзивної освіти в Україні свідчить про те, що суспільство стає на шлях захисту невід'ємних прав людини. На сьогодні це пріоритетна державна проблема, яка є складовою Нової української школи. Саме розвиток інклюзії в системі НУШ є одним із важливих завдань сучасної системи освіти в Україні. Це все є необхідними умовами реалізації навчально-виховного процесу Нової української школи на сучасному етапі.

Отже, український освітній простір чітко здійснює реалізацію всіх основних завдань курсу «Культура добросусідства» в умовах Нової української школи. Крім того, курс пропонує виховувати у здобувачів освіти саме ті цінності та якості, які є такими необхідними у житті кожного свідомого українця в умовах тривалої війни з

сусідньою державою-агресоркою. Цей курс постійно доводить свою актуальність та необхідність у повсякденному житті українців.

Література

1. Державні стандарти базової середньої освіти. URL: <https://imzo.gov.ua/derzhavni-standarty-bazovoi-seredn-oi-osvity/> (дата звернення: 28.10.2023).
2. Інструктивно-методичні рекомендації щодо викладання навчальних предметів у закладах загальної середньої освіти у 2023/2024 навчальному році. Соціальна і здоров'язбережувальна галузь. URL: <https://cutt.ly/nwYJ6dEM> (дата звернення: 30.10.2023).
3. Модельна навчальна програма «Культура добросусідства. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт.-укл. Араджионі М. А., Козорог О.Г., Лебідь Н.К., Потапова В.І., Унгурян І.К.). URL: <https://cutt.ly/wwYJ6HrG> (дата звернення: 01.11.2023).
4. Сіданіч І.В. Духовно-моральне виховання дітей у вітчизняній школі (XX - перша чверть XXI століття): автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01. Східноукр. нац. ун-т ім. Володимира Даля. Київ, 2014. - 44 с.
5. Трубіна В. Наскрізний інтегрований курс «Культура добросусідства» в Новій українській школі. *Розвиток професійної компетентності педагогічних працівників в умовах неперервної освіти*. 2022. № 58. С. 249-255.

ВИКЛАДАННЯ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ ТА ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ У ШКОЛІ, В УМОВАХ РЕФОРМАЦІЇ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ (НУШ)

Ольга Ананко

Науковий керівник:
Яніна Камбалова

У сучасному світі, де зміни відбуваються швидко і непередбачувано, освіта виставляє перед собою завдання адаптувати процес навчання до потреб і вимог суспільства. Україна не залишається осторонь цього процесу і впроваджує амбіційну реформу в освіті, відому як Концепція Нової української школи (НУШ). Однією з ключових галузей, що піддається реформуванню, є викладання історії України та всесвітньої історії в українських школах. Ця реформа ставить перед собою завдання сучасного та якісного викладання історії з урахуванням потреб сучасної суспільної парадигми.

Реформа Нової української школи виходить з ідеї перетворення системи освіти в Україні від застарілих традицій до сучасних стандартів навчання, враховуючи глобальні зміни та потреби суспільства. Однією з головних частин цієї реформи є перегляд змісту викладання предметів, зокрема історії. Новий підхід викладання історії України та всесвітньої історії передбачає більше активності учнів, інтерактивні методи навчання, індивідуальний підхід до кожного учня та більш глибокий аналіз подій минулого.